

José Manshanden

directeur GGD Amsterdam/directeur Publieke Gezondheid

EERLIJKE KANSEN OP GEZOND LEVEN

Terwijl het land en de stad de adem inhield in afwachting van het vervolg van de coronapandemie, pakte de gemeenteraad van Amsterdam in december 2021 digitaal het heft in handen. De gemeenteraad stemde unaniem voor 'werken aan eerlijke kansen op gezondheid' waarmee zij de nieuwe Amsterdamse nota Gezondheidsbeleid 2021-2025¹ vaststelde. Ik ben trots dat we in de prachtige en superdiverse hoofdstad durven te erkennen dat er naast de viruspandemie ook een andere pandemie is. Een pandemie die minstens net zoveel inzet en doorzettingsvermogen vraagt. We willen een veerkrachtiger en gezonder leven voor álle Amsterdammers!

Woonplaats bepaalt gezondheid

De cijfers zijn bekend. Met iedere halte van

de metrolijn Noord-Zuid daalt de levensverwachting en de kwaliteit van de geleefde jaren van de Amsterdammers. De afgelopen twee jaar bleek uit talloze gesprekken op straat en uit onderzoeken dat de inwoners van de kwetsbaarste delen van de stad ook het hardst getroffen werden door corona én door de geldende maatregelen. We weten ook dat juist deze inwoners het meeste profiteren van een omgeving waarin de gezonde keuze maken normaal is. Daarom zetten we daar vol op in. Wij verschuiven onze focus van het individu, naar de directe omgeving en de wijken.

Gezonde omgeving normaal

Door onze huidige, obesogene omgeving gezonder in te richten, worden gezonde keuzes voor veel mensen gemakkelijker. Zo is de afgelopen jaren gezond eten en drinken op school en bij een sport/ buurtclub gewoon geworden². We passen waar mogelijk de inrichting van de openbare ruimte aan, zodat deze (meer) uitnodigt tot bewegen, maar ook het naleven van de coronamaatregelen vergemakkelijkt. Tevens zijn er steeds meer rookvrije zones in de stad.

De sociale beweging Thrive Amsterdam³ – door en voor alle Amsterdammers – zet zich in opdat mentale gezondheid een normale plaats krijgt in gesprekken, in hoofden en harten. Ook het bespreekbaar maken van een kinderwens bij aanstaande ouders moet normaal worden, om onbedoelde (tiener)zwangerschappen te voorkomen. Daarom implementeren de partners van Gezonde & Kansrijke Start de “Nu niet Zwanger” methode⁴. Allemaal activiteiten die een belangrijke bijdrage leveren aan het bereikbaar en ‘gewoon’ maken van gezond leven.

Pijlers in de aanpak

Werken aan een stad waarin de gezonde keuze maken ‘normaal’ is. Dit is één van de pijler waar we in Amsterdam als gemeente en GGD, met talloze maatschappelijke partners, communities en zorgverzekeraar Zilveren Kruis dagelijks aan werken. Een andere pijler is het actief opzoeken van Amsterdammers die het meeste gezondheidsrisico lopen en bij wie de grootste gezondheidswinst te halen is. Dat betekent dat we, nog meer dan voorheen, juist die kwetsbare Amsterdammers betrekken bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid en prioriteren naar wijk. De pandemie heeft de afgelopen twee jaar ervoor gezorgd dat wij nauwer zijn gaan samenwerken met sleutelfiguren en partners in de stad. Daar hebben wij enorm veel van geleerd. Een prachtig voorbeeld is het verspreiden van 100.000 corona bezoepakketten⁵ (met daarin o.a. 4 zelftesten en 2 mondkapjes) eind december 2021. In de buurten/wijken met een relatief lage vaccinatiegraad/hoge besmettingscijfers hebben wij de pakketten uitgedeeld. Het pakket hielp bij het naleven van de maatregelen en deze Amsterdammers voelden zich daardoor, ten tijde van een lockdown in de donkerste dagen van het jaar, gezien.

Uit de reacties van bewoners blijkt wederom het belang van een andere pijler. Gezondheid is een breed begrip. Niet alleen het objectief afwezig zijn van fysieke klachten. Gezondheid is ook mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven en meedoen aan de samenleving. Het dagelijks functioneren bepaalt in hoge mate de veerkracht en de mate waarin mensen zelf regie kunnen voeren over hun leven. Het zijn belangrijke elementen die ook gezond gedrag bepalen en dus net zo belangrijk zijn om in beeld te hebben.

Dit geldt voor iedereen: de Amsterdammers, de professional of vrijwil-

liger die hen ondersteunt, maar vooral ook de beleidsmakers. De gezondheidsnota heeft veel oog voor belemmerende en bevorderende factoren. Zo breekt de nota de lans voor het belang van bestaanszekerheid als basis voor een goede gezondheid en gezonde leefstijl.

Health in all Policies

De traditionele manier van maken en uitvoeren van beleid per sector moet op de schop. De World Health Organisation noemt dit ‘Health in all Policies’; het integreren van gezondheid in al het relevante (gemeentelijke) beleid. Dit klinkt eenvoudig, maar de ervaring leert dat dit vraagt om anders denken en anders doen. Zo moeten ambtenaren meer opgavegericht navigeren op verschillende beleidsdossiers. Bestuurders moeten out-of-the-box denken en keuzes maken. Zo betekent het omarmen van kindermarketingvrije sportevenementen in de praktijk dat voor ieder evenement kritisch moet worden gekeken naar de sponsordeals, zodat ook hier kiezen voor gezond het nieuwe normaal wordt.

Integrale veranderopgave

Hoewel de weg nog lang en uitdagend is, bouwen de samenwerkende partners en bewoners in Amsterdam dus echt aan een gezondere stad met gezondere inwoners. De afgelopen jaren hebben we echter ook ondervonden dat er grenzen zijn aan wat een gemeente zelf kan. Een fundamentele herijking van het Rijksbeleid op preventie en gezondheid is nodig.

¹ <https://www.ggd.amsterdam.nl/beleid-onderzoek/nota-volksgezondheid/>

² <https://www.gezondeschoolamsterdam.nl/>

³ <https://thriveamsterdam.nl/>

⁴ <https://www.ggd.amsterdam.nl/gezonde-kansrijke-start-amsterdam/>

⁵ <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/college/burgemeester/persberichten/amsterdam-verstrekt-100-000-corona/>

“Met iedere halte van de metrolijn Noord-Zuid daalt de levensverwachting en de kwaliteit van de geleefde jaren van de Amsterdammer.”

Startpunt daarvoor is het kiezen voor een andere focus. De landelijke overheid blijft hangen in een ‘lifestyle drift’, een focus op interventies gericht om individuen naar gezond gedrag te leiden. Terwijl er veel en overtuigend bewijs is dat deze insteek de gezondheidsverschillen niet verkleint maar juist vergroot. Zeker, veel Amsterdammers (en inwoners in andere gemeenten) worden via beter en meer maatwerk, beter ondersteund. Echter, als de context en omgeving waarin zij leven niet structureel gezonder wordt, leidt dit niet tot meer gezondheid. Hiervoor zijn andere maatregelen van het Rijk nodig zoals:

- het vergroten van het instrumentarium van gemeenten om omgevingsfactoren ten gunste van gezondheid te beïnvloeden. Bijvoorbeeld door een wettelijke grondslag voor het reguleren van de voedselomgeving op te nemen in de Omgevingswet of een nieuwe wet Voedsel (indachtig de Tabakswet);
- het instellen van belastingmaatregelen tegen ongezonde producten om te sturen op een gezond (eten en drink)gedrag;
- en het ontschotten van wettelijke en financiële kaders om grootschalige preventie ook echt (financieel) mogelijk te maken.

Tenslotte

Het huidige regeerakkoord is veelbelovend en we kijken uit naar de uitwerking. Graag denken wij mee over beleid en uitvoering gezien onze kennis en ervaring. Wij kennen onze bewoners en zijn een belangrijk onderdeel van het sociale netwerk in de buurten. Hoe mooi zou het zijn dat we bij de volgende kabinetsformatie kunnen concluderen dat beide pandemieën tot het verleden behoren.

Of, nog liever; dat de gezondheid van alle Nederlanders er structureel op vooruit is gegaan! ○